

25. 5. 2007

JUDr. Jindřiška Syllová, CSc.

Oponentní posudek disertační práce

JUDr. Miluše Kindlová, M. Jur.

Ústavněprávní komparace ochrany lidských práv ve Spojeném království a České republice v evropské perspektivě

Praha, 2007

278 str.

Práce, která je nám předložena k posouzení, se v mnohém liší od jiných prací komparativního charakteru. Má jednu z vlastností, kterou by měly mít všechny práce začínajících vědců. Touto vlastností je pokus dobrat se příčin jevů. Zatímco práce zralých komparatistů, mezi které se počítá i autorka posudku, ulpívají na věcných rozdílech, práce začínajících teoretiků touží zobecnit, proč dochází k různým úpravám, aplikacím a interpretacím práva. Paradoxně se tak přiřazují k těm teoretikům, kteří už svou praxí prošli a docházejí prostřednictvím ní k podobným zobecněním (Knapp, Holländer).

Autorka při zpracování srovnání přístupu k lidským právům u nás a ve Velké Británii nezůstala těmto ambicím nic dlužna. Kapitola první vypracovává nejobtížnější pasáž každé právní teorie – obsah pojmu „prameny práva“. Nejedná se samozřejmě o scholastický přístup, ale o zpracování vybírající základy teoretického pojetí ze základní odborné literatury obou států. Pro rozpoznání stylu a přístupu použitého v této kapitole je možno poukázat např. na stranu 20. Zde autorka srovnává přijetí ústavních zvyklostí coby pramene práva v obou státech, kdy Ústavní soud ČR považuje ústavní zvyklosti za pramen práva, zatímco britské pojetí zahrnuje do pramenů práva kromě obyčejů ještě ústavní konvence, což je pojem užívaný pro zásady zvykového ústavního práva. Autorka konstatuje, že komparace je obtížná vzhledem k různým pojmům. Komparativní práce však spočívá právě ve srovnání různých pojmů prostřednictvím jejich věcného obsahu. Je proto správné, že se o takové srovnání

autorka pokusila uvedením praktických příkladů z obou okruhů právních kultur (str. 21 až 23).

Zdánlivě stěžejní kapitolou srovnávající přístupy obou států k úpravě lidských práv je kapitola druhá. Autorka vysvětluje teorii suverenity parlamentu, cituje zásadní právní literaturu, kterou měla příležitost studovat na své stáži v Oxfordu. Vysvětluje, jak britská právní teorie „bruslí“ ve světě podrobných právních norem, aby zachovala vlastní tradiční doktrínu. Zatímco kontinentální Evropa přijala parlamentarismus a prostřednictvím psaného práva jej přizpůsobovala podmínkám demokratického a sociálního státu, zůstala britská nauka (nikoliv praxe) v zajetí tzv. parlamentní suverenity, kombinované se soudcovským státem. Autorka tento závěr neuvádí, zůstala poněkud v zajetí úhybných manévřů teoretických škol, nicméně z jejich popisu je tento závěr zřejmý.

Kapitola 3 je určitou odbočkou, která „zavádí“ do britského systému mezinárodní smlouvy, zejména lidskoprávní úmluvy. I zde je vidět vítězství praxe nad teorií, zejména předpisy EU s razancí bourají sloupy britské stavby práva. Autorka při studiu přístupů k mezinárodnímu (a evropskému) právu vynechává otázku legitimacy mezinárodních předpisů, která by měla být určující pro jejich postavení v systému spravedlnosti v rámci jednotlivých států. Zde autorka částečně podléhá obecnému povědomí o vyšším stupni ochrany ze strany psaných mezinárodněprávních lidskoprávních úmluv (a práva EU) ve srovnání s britskou ochranou, což nemusí být vždy skutečností. To se domnívá i nedůvěřivá doktrína britská, která je poučeným výsledkem několika set let (v podstatě) nepřetržitého vývoje. Kromě základního tématu obsahuje kapitola 3 ještě institucionální srovnání orgánů zabývajících se v obou státech lidskými právy, která slouží k plastičtějšímu obrazu situace.

Kapitola č. 4 by měla být ústředním popisem zkoumaného problému. Začátek kapitoly se velmi slibně věnuje principu legality v obou teoretických pojetích, zejména pak nutnosti tzv. zákonné licence státu pro jakékoliv jeho konání. Velmi názorným způsobem je popsáno, jak konzervativní britské právní myšlení přijímá kontinentální myšlenky o právním státu, jejichž semínka v podobě důsledné ochrany *due process of law* samo zaselo. Způsob začlenění Zákona o lidských právech do britského systému spravedlnosti je zajímavý, ale z hlediska kontinentálního práva nevýznamný. Je totiž právě projevem překonávání ostrovních (teoretických) zvláštností, není ve skutečnosti bojem za lidská práva jako takovým. Nad řádky práce se vkrádá otázka, zda – pokud by nedošlo k přijetí Zákona o lidských právech – by byl standard britského pojetí lidských práv nižší, než je tomu na kontinentě. Této otázce by se měla autorka práce věnovat při obhajobě. Je přijetí Zákona o lidských právech krokem vpřed pro britskou spravedlnost a právo, nebo je pouhou psanou kodifikací se všemi

jejími nedostatky a omezeními? Odpověď částečně obsahují následující pasáže práce, ovšem bez hodnotícího zakončení.

Pasáž, shrnující vývoj katalogů práv na území České republiky, může při širokém záběru práce nabídnout jen nejobecnější přehled, práce opět postrádá hodnotící závěr. Navíc opakuje některé v ústavním právu zažitě teze, které neměly ve skutečnosti žádný reálný dopad na vývoj lidských práv v České republice (například ustanovení uvozovacího zákona Listiny o uvedení ostatních zákonů do souladu s Listinou). Podobná zestručnění obsahují i následující pasáže – o pojmu svobody (s. 134), který tvoří jeden z nejvýznamnějších nedostatků listinné úpravy a který nebyl ani judikaturou ÚS přesvědčivě dotvořen, stejně jako „lehkonohá“ vysvětlení čl. 2 Listiny (s. 136). Kritický přístup uplatnila autorka k právu na důstojnost, kdy zmínila i nedostatečné uchopení se tohoto práva Ústavním soudem.

V metodologickém podtextu popisu ochrany lidských práv u nás ve srovnání s Velkou Británií mi chybí zhodnocení aplikace tradičně pojaté zásady legality. Zatímco radíme Velké Británii, aby svá práva kodifikovala (přitom víme, že tato práva - s malými výjimkami způsobenými odlišnou kulturou – už dávnou existují), nejsme schopni si připustit, že sami omezujeme řadu práv s poukazem na (často jakýkoliv) zákon. Zejména „odmítací“ usnesení Ústavního soudu jsou souborem legitimizace často nesmyslných zákonných úprav. Z tohoto hlediska se mi zdá, že se nabízí závěr práce. Britské pojetí je sice konzervativní, ale bezpečnější a lidským právům přátelštější než pojetí kontinentální. Zajímalo by mne, zda k tomuto závěru autorka rovněž dospěla.

Práce má velmi stručný závěr, který zůstává v deskriptivní rovině. Je škoda, že se autorka nepodělila se čtenářem o myšlenky, které ji při komparativním studiu napadaly. Nejsou to totiž státy, které si „vytyčují úkoly v ochraně lidských práv“ (str. 252 práce), jsou to lidé sami, kteří pod tlakem technologií a nových nebezpečí docházejí k novým doktrínám nebo k inovaci doktrín starých, zároveň stejné nebo další podněty vedou ke zvýšené spolupráci států.

Obhajoba práce by měla alespoň částečně nahradit stanovení hypotéz vědecké práce a jejich potvrzení nebo vyvrácení.

Závěr

Vysoká úroveň práce mne vyprovokovala k polemice. Práce je výborná, kromě podnětů přináší i užitečný přehled britské a další odborné právnické literatury. Doporučuji

udělení titulu Ph.D. s pochvalou a hvězdičkou. Práce by zasloužila vskutku reprezentativní publikování.

Jindřiška Syllová

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Syllová', written in a cursive style.